

БУЛІНГ ЯК АНТИГУМАННЕ ПОВОДЖЕННЯ: ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ В ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Градова Юлія Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
конституційного і муніципального права Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна

З січня 2019 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», яким було запроваджено адміністративну відповідальність за вчинення булінгу учасника освітнього процесу. За вісім місяців українськими судами було розглянуто вже 197 справ про булінг, із них в 93 справах було винесено рішення про накладання стягнення. З одного боку ці дані свідчать про активізацію роботи правоохоронних органів щодо покарання винних у скоєнні булінгу, з іншого – про глобальні масштаби даної проблеми. Це дає підстави стверджувати, що лише покаранням винних вирішення проблеми цькування у школі неможливе. А отже, актуальним є питання попередження булінгу серед учнів середніх класів, оскільки саме вони підпадають під найбільш уразливу категорію жертв шкільного насильства. За даними ЮНІСЕФ, 11-13-річні частіше стають жертвами булінгу, в той час як вік агресорів дещо більший і складає 13-15 років [1, с. 41].

Тому ми вважаємо за необхідне зосередити свою увагу на профілактиці і попередженні булінгу в освітніх установах. І як показує зарубіжний досвід, така діяльність є більш продуктивною і ефективною, ніж покарання агресорів та накладання стягнень на них чи їх батьків.

Однією з найефективніших програм профілактики знущань у школах є фінська програма боротьби з хуліганством KiVa, яка включає в себе різні ресурси для вчителів, батьків та учнів. Але одним з найбільш цікавих аспектів є те, як програма зосереджується на навчанні спостерігачів (свідків булінгу). За допомогою комп'ютерних ігор та симуляцій у свідків інциденту намагаються виробити почуття емпатії до жертв булінгу, щоб в реальному житті спостерігачі не залишались осторонь, а намагались або захистити

жертву, або покликати на допомогу дорослих. Програма KiVa дозволяє дітям бачити, які наслідки можуть мати певні дії, при цьому вони мають змогу обрати тип поведінки у віртуальній обстановці.

Найстарішою та найбільш дослідженою є норвезька Програма протидії булінгу Олвеуса (Olweus Bullying Prevention Program, OBPP), яка спрямована на зменшення знущань серед дітей та молоді, запобігання появі нових булінгових проблем та досягнення кращих відносин між однолітками в школі. Дана програма побудована на чотирьох ключових принципах, згідно яких дорослі в шкільному середовищі повинні: 1) демонструвати тепло і позитивний інтерес до учнів; 2) встановити обмеження для неприйнятної поведінки; 3) заохочувати позитивну поведінку та використовувати послідовні, неприємні наслідки при порушенні правил; 4) показувати позитивну рольову модель для наслідування відповідної поведінки учнями [2]. Дана програма включає в себе різні методики, які стосуються навчання шкільних працівників, побудови згуртованості класу, інтегрування тем профілактики знущань у всю навчальну програму, консультації сертифікованими тренерами-консультантами OBPP, проведення анонімного анкетування тощо. Останні дослідження стосовно ефективності OBPP, які проводились протягом трьох років серед учнів 3-11 класів, показали успішні результати у зниженні всіх форм знущань [3, с.82].

Цікавою також для впровадження до національної антибулінгової програми є система Linkcrew (Команда зв'язків), яка успішно діє в США і Канаді. Її суть полягає в тому, що в школі створюється «команда зв'язків» з найбільш активних учнів, які стають «шефами» дітей з класів молодшого віку. Особлива увага приділяється тим, хто переходить на новий освітній ступінь чи є «новеньким» у класі.

Отже, найбільш продуктивним в антибулінговій стратегії має стати не покарання чи намагання викорінити дане явище, а профілактика та формування неприємні до такої поведінки серед підлітків. Тому основна робота щодо попередження булінгу має бути проведена в шкільних

підрозділах: по-перше, необхідним є розробка плану роботи щодо профілактики булінгу, який має включати проведення лекцій фахівцями з залученням представників правоохоронних органів, органів юстиції, громадських організацій, психологів тощо; по-друге, шкільне дозвілля має бути організовано таким чином, щоб у учнів вироблявся «командний дух», вони спільно працювали над проектами, де сильні підтягають слабших, а старші заступаються за молодших; по-третє, має бути проведене навчання вчителів, оскільки вони не завжди можуть виявити випадки булінгу в класі і не знають як правильно поводитись в такій ситуації; по-четверте, до заходів попередження булінгу мають бути залучені батьки (батьківська рада), які зможуть донести необхідну інформацію до дітей у сімейній обстановці. Звичайно, зазначений перелік є більш широким, проте запропоновані заходи – це перший крок у антибулінговій стратегії.

Література:

1. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді: за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді»: моногр. / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін.; наук. ред. О. М. Балакірева; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». Київ: Полігр. центр «Фоліант», 2019. 127 с.
2. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: what we know and what we can do*. New York: Blackwell. 140 p.
3. Olweus, D., Limber, S.P. & Breivik, K. Addressing Specific Forms of Bullying: A Large-Scale Evaluation of the Olweus Bullying Prevention Program. *International Journal of Bullying Prevention*. 2019. Vol. 1. Issue 1. P. 70–84.